

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.02.030>

JEL classification: F21, F23, G11, O43, O53

UDC: 005.591.6:658.9

Тетяна КУБЛІКОВА

кандидат економічних наук,
професор кафедри менеджменту організацій,
Одеський національний економічний університет, Україна
E-mail: faro1@ukr.net
ORCID ID: 0000-0001-9196-1445
Researcher ID: S-3874-2016

СТРАТЕГІЇ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР УСПІШНОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ

АНОТАЦІЯ

Вступ. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) стали рушійною силою сучасного економічного розвитку, каталізуючи зростання продуктивності та конкурентоспроможності країн. Різноманітні аспекти впливу ПІІ на економіку активно досліджуються вченими України та світу. Це дослідження оцінює вплив стратегій залучення ПІІ на економічний розвиток країн Східної Європи, зокрема України, та визначає оптимальні шляхи покращення інвестиційного клімату в регіоні.

Мета та завдання дослідження полягає в оцінці впливу стратегій залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) на економічний розвиток країн Східної Європи, зокрема України, та у визначенні оптимальних шляхів покращення інвестиційного клімату в регіоні.

Метод (методологія). Дослідження ґрунтується на аналізі наукової літератури, статистичних даних, а також на власних дослідженнях автора.

Результати. Результати дослідження підтвердили, що інвестиційний клімат у країнах Східної Європи має варіативний та динамічний характер. Проаналізовано переваги та недоліки, які важливо враховувати при ухваленні рішень щодо інвестування. На основі цього надано конкретні рекомендації з оптимізації інвестиційної політики на національному та регіональному рівнях, спрямовані на поліпшення інвестиційного клімату та забезпечення сталого економічного зростання.

Висновки. Дослідження наочно демонструє важливість впровадження системного підходу до удосконалення інвестиційного клімату для приваблення ПІІ що сприяє стійкому економічному зростанню. Виокремлено основні напрями, на які варто акцентувати увагу, а саме: зміцнення політичної та економічної стабільності, розвиток інфраструктури, удосконалення податкової політики, спрощення бюрократичних процедур та інвестування в освіту. Ці стратегічні цілі мають не лише стимулювати інвестиційний потенціал регіону, а й створювати сприятливе середовище для підвищення конкурентоспроможності та ефективної діяльності бізнесу. Відповідно, рекомендації, що викладені в дослідженні, є важливими орієнтирами для урядових та бізнес-структур з метою досягнення сталого економічного розвитку національного та регіонального рівнів.

Ключові слова: інвестиційний клімат; інноваційна інфраструктура; прямі іноземні інвестиції; державні програми; інноваційна політика; інноваційний розвиток.

© Тетяна Кублікова, 2024

Отримано: 03.05.2024 р.

Рекомендовано до друку: 19.05.2024 р.

Опубліковано: 29.05.2024 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати: Кублікова Т. Стратегії залучення прямих іноземних інвестицій як ключовий фактор успішного управління економічним розвитком. *Економічний аналіз*. 2024. Том 34. № 2. С. 30-40. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.02.030>

Вступ

Прямі іноземні інвестиції (далі ПІІ) стали ключовим рушієм економічного розвитку у сучасному світі, а також важливим каталізатором для збільшення продуктивності та конкурентоспроможності країн. Різні аспекти впливу ПІІ на економіку стали предметом активного дослідження як українськими, так і зарубіжними науковцями.

Одним із ключових дослідників впливу ПІІ є Стефен Дж. Кобрін (Stephen J. Kobrin), чий аналіз висвітлює роль та важливість ПІІ у світовій економіці. Марк Беесон (Mark Beeson) та Кевін Бел (Kevin Bell) в своїй роботі розглядають аспекти впливу ПІІ на сталість розвитку країн. Також Кевін П. Ґаллаґер (Kevin P. Gallagher) та Дані Родрік (Dani Rodrik) досліджують важливі аспекти впливу ПІІ на стабільність економіки. Українські науковці, такі як В. Войтенко, І. Лунін, Н. Метеньова, З. Вітренко, зосереджуються на аналізі впливу ПІІ на розвиток економіки України та факторів, які впливають на їх обсяги в країну [1-7].

Дослідження впливу ПІІ на економіку країн є актуальною темою як для наукового світу, так і для практичного застосування в управлінні економікою. Враховуючи складні виклики, з якими стикається Україна на шляху до сталого розвитку, розуміння ролі та механізмів впливу ПІІ може стати ключовим фактором для успішного просування країни на шляху до економічного зростання.

Зазначені роботи вчених зі світового та українського наукового співтовариства є важливим внеском у розуміння та аналіз впливу ПІІ на економіку. Проте, для розуміння конкретних викликів, що стоять перед Україною, та розроблення ефективних стратегій привертання ПІІ необхідно провести додаткові дослідження, які б враховували специфіку української економічної ситуації, її потенціал та обмеження.

Практичні рекомендації, що випливають із результатів наукових досліджень, можуть стати основою для розроблення політики та програм привертання ПІІ, спрямованих на підвищення інвестиційної активності та залучення капіталу для стимулювання економічного зростання та модернізації.

Мета статті

Мета статті – оцінити вплив стратегій залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) на економічний розвиток країн Східної Європи, зокрема України та визначити оптимальні шляхи покращення інвестиційного клімату в регіоні.

Виклад основного матеріалу дослідження

Інвестиційний клімат – це ключовий фактор, що визначає інтенсивність та ефективність ПІІ в економіці країни. Він формується гарантіями прав власності, правовим регулюванням, оподаткуванням, функціонуванням фінансових та ринків праці, а також боротьбою з корупцією, злочинністю та забезпеченням політичної стабільності.

Дослідження Світового банку показують, що на інвестиційний клімат негативно впливають політична (30%), економічна (25%) нестабільність, недосконала правова система (20%), нерозвинена інфраструктура (15%) та низька кваліфікація робочої сили (10%) [8].

Таблиця 1 надає корисний огляд основних детермінант ПІІ і може бути використана для системного аналізу інвестиційного клімату різних країн. З неї виходить, що економічна стабільність, розвиток інфраструктури, потенціал ринку, оподаткування, політична стабільність, правова система, кваліфікація робочої сили, соціальна стабільність, географічне розташування та екологічні умови є важливими чинниками, що впливають на притік ПІІ.

Аналізуючи ці дані, можна виокремити кілька ключових аспектів:

- Економічні фактори створюють умови для здійснення бізнесу та забезпечують потенційно вигідні умови для інвесторів.
- Політична та правова стабільність визначають надійність і прозорість бізнес-середовища та забезпечують захист прав власності.
- Соціокультурні чинники впливають на готовність країни приймати та забезпечувати успішну діяльність іноземних інвесторів.
- Географічні та екологічні аспекти також враховуються при роботі інвесторів.

Таблиця 1. Класифікація детермінант прямих іноземних інвестицій (ПІІ)

Категорія	Детермінанти
Економічні	Макроекономічна стабільність
	Рівень розвитку інфраструктури
	Потенціал ринку
	Рівень оподаткування та фіскальні стимули
Політичні та правові	Політична стабільність
	Законодавство та правова система
	Бюрократичні процедури
Соціокультурні	Рівень освіти та кваліфікація робочої сили
	Соціальна стабільність
Географічні та екологічні	Географічне розташування
	Екологічні умови

Важливо пам'ятати, що ці фактори не вичерпують усіх можливих впливів, адже інвестиційний клімат кожної країни є унікальним і може залежати від багатьох інших чинників, таких як бюрократія, податки, регуляторні обмеження та геополітичні ризики.

Додаткові чинники, які можуть негативно впливати на інвестиційний клімат, включають бюрократію, високі податки, регуляторні обмеження, несприятливий діловий клімат та геополітичні ризики.

На сьогоднішній день інвестиційний клімат у розвинених країнах є найбільш привабливим для інвесторів, як з точки зору залучення, так і з точки зору вкладення. Стабільна різниця на рівні -20 млрд дол. США між обсягами ввезених та вивезених ПІІ свідчить про їхню економічну стійкість та конкурентоспроможність. Дані

OECD Global Investment Statistics показують, що країни, що входять до цієї групи, не тільки активно інвестують капітал в економіку інших країн, але також залучають значні інвестиції з-зовні. Тільки за останні чотири роки загальний обсяг залучених ПІІ збільшився на 14,3% (рис. 1).

Основні галузі, в які залучається іноземний капітал, це промисловість (виробництво електромобілів, напівпровідників, фармацевтичних препаратів), інформаційні технології (штучний інтелект, хмарні обчислення, фінансові технології) та інші галузі (відновлювана енергетика, охорона здоров'я, сільське господарство). Ці галузі мають значний потенціал для зростання та розвитку, а також пропонують високу прибутковість для інвесторів.

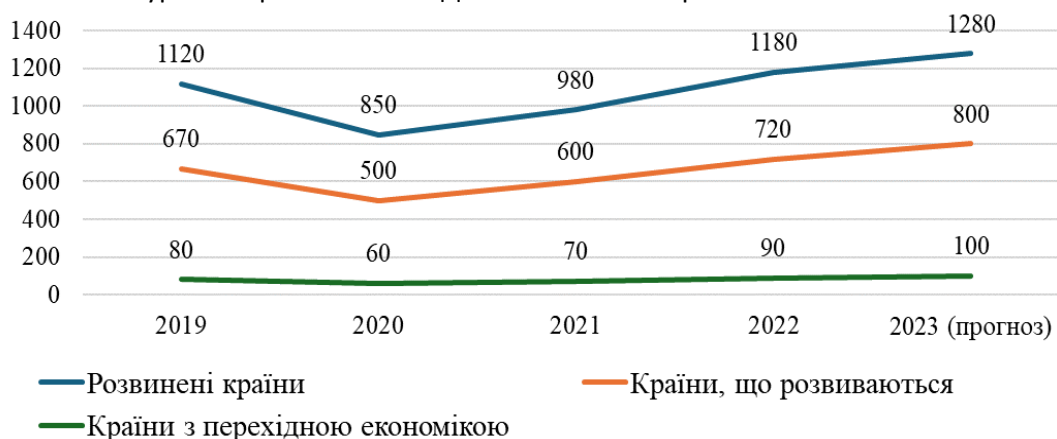

Рис. 1. Глобальні потоки залучення ПІІ, млрд дол. США [10].

У 2025 році за прогнозами зробленими на Конференції ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD): світовий ринок електромобілів досягне 1,4 трлн дол. США; обсяги виробництва

напівпровідників збільшиться до 600 млрд дол. США; світовий фармацевтичний ринок досягне 1,5 трлн дол. США; ринок хмарних обчислень досягне 331 млрд дол. США. Фінансові

технології революціонізують сферу фінансових послуг. Очікується, що до 2025 року світовий ринок фінтех-послуг досягне 300 млрд дол. США. PayPal: інвестує 500 мільйонів доларів у розширення своїх цифрових платіжних послуг. Stripe: інвестує 600 мільйонів доларів США у розширення своїх онлайн-платформ. Ринок відновлюваної енергетики досягне 2,6 трлн дол. США. Siemens Gamesa: інвестує 2 мільярди євро в розширення виробництва вітрових турбін. Vestas: інвестує 1,5 мільярда євро в розширення виробництва вітрових турбін. За прогнозами до 2025 року світовий ринок охорони здоров'я досягне 12,5 трлн дол. США. Johnson & Johnson: інвестує 3 мільярди доларів у дослідження та розробку нових ліків. Pfizer: інвестує 2 мільярди доларів у дослідження та розробку нових вакцин. Ринок сільського господарства досягне 12,3 трлн дол. США, тільки Bayer: інвестує 2 мільярди євро в розробку нових сільськогосподарських технологій, Syngenta: інвестує 1 мільярд доларів у розробку нових насінневих сортів [9].

Регіональні особливості розподілу ПІІ свідчать про те, що США залишаються лідером за обсягами ПІІ у цих групах країн, за ними йдуть Канада та Мексика. У Європі – Німеччина, Франція та Великобританія є основними реципієнтами ПІІ в Європі. Азіатсько-Тихоокеанський регіон – Китай, Японія та Південна Корея є основними реципієнтами ПІІ в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

Країни Східної Європи можна класифікувати як країни з перехідною економікою. Перехідна економіка зазвичай характеризується економічними змінами, які можуть бути досить значними та складними, такими як перехід до ринкових механізмів, боротьба з корупцією, покращення управління та підвищення конкурентоспроможності. Такі країни часто привертають інтерес іноземних інвесторів завдяки їх потенціалу для зростання та розвитку, але вони також можуть бути пов'язані з певними ризиками та нестабільністю, що впливають на приплив ПІІ.

Методи проникнення іноземних інвесторів на ринки країн що розвиваються та формуються, визначаються масштабами їх діяльності і мотивацією. Великі ТНК, що шукають доступу до сировини, роблять ставку на укладення концесійних угод. Компанії,

прагнучи понизити свої витрати, намагаються придбати максимально можливу долю участі в акціонерному капіталі місцевих компаній, що поставляють сировину і матеріали для їх виробництв. Великі виробники, зацікавлені в просуванні своєї продукції на нові ринки, набагато частіше і швидше створюють підприємства "з нуля", а компанії поменше більше покладаються на експорт своєї продукції, вичікуючи і оцінюючи перспективи передбачуваних інвестицій.

Інвестиційний клімат у країнах Східної Європи характеризується низкою спільних тенденцій та індивідуальних характеристик кожної країни. Вони проводять послідовну лібералізацію економіки, зовнішньої торгівлі та ринків капіталу, що стало ключем до зростання довіри серед іноземних інвесторів. За останні три роки обсяг ПІІ зріс на 27,6% і склав 84,5 млрд дол. США у 2023 році. Рисунок 2 надає інформацію про обсяг залучених ПІІ у країнах Східної Європи за чотири роки – з 2020 року до 2023 року.

Інвестиційний клімат у країнах Східної Європи, є динамічним і різноманітним, оскільки залежить від економічних, політичних та соціальних умов кожної держави. При цьому важливими факторами, які впливають на інвестиційний клімат, є рівень галузевої концентрації, наявність технологічних інновацій, доступність ринків та торговельних угод, а також готовність урядів до впровадження економічних реформ та політичних змін.

Політична стабільність Болгарії умовно сприятлива: країна є членом НАТО та ЄС, але існує ризик політичної нестабільності через корупцію та протести. З низьким рівнем безробіття (4,3%), стабільним ВВП (зростанням на 3,5% у 2023 році) та прогнозованою інфляцією (10,8% у 2023 році), Болгарія привертає іноземні інвестиції, зокрема в сектори виробництва, торгівлі, туризму, нерухомості та ІКТ. Наприклад, Німецька компанія Volkswagen інвестує €1 млрд в розширення заводу з виробництва електромобілів у Пловдиві. Американська компанія Coca-Cola інвестує € 50 млн в будівлю нового заводу з виробництва напоїв у Софії. Ризики – економічна залежність від експорту та зовнішніх інвестицій.

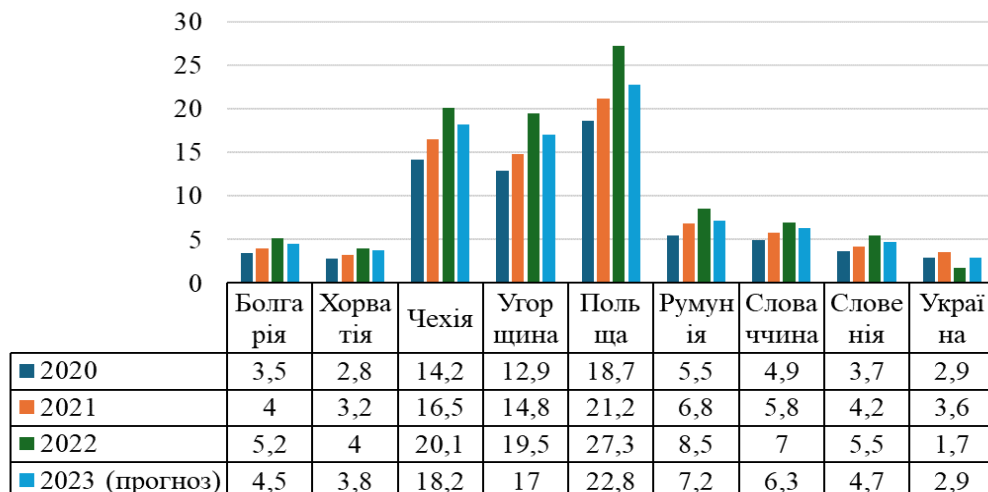

Рис. 2. Обсяги залучених ПІІ в країнах Східної Європи за період 2020-2023 рр. (млрд дол. США) [10].

Хорватія, яка також є членом НАТО та ЄС, стикається з подібними проблемами політичної нестабільності через корупцію та протести. Незважаючи на це, країна знижує рівень безробіття (7,2%) та досягає стабільного ВВП (зростання на 3,8% у 2023 році), що сприяє привабленню іноземних інвестицій у сектори туризму, виробництва, торгівлі, нерухомості та ІКТ. Наприклад, Французька компанія AccorHotels інвестує €100 млн в будівлю нового готелю в Дубровнику. Китайська компанія Huawei інвестує €50 млн в розширення центру досліджень і розробок у Загребі.

Стабільна політична та економічна система Чехії, яка є членом НАТО та ЄС, привертає увагу інвесторів. З низьким рівнем безробіття (2,3%), стабільним ВВП (зростанням на 3,8% у 2023 році) та прогнозованою інфляцією (15,1% у 2023 році), Чехія успішно залучає іноземні інвестиції, зокрема в сектори виробництва, фінансових послуг, торгівлі, нерухомості та ІКТ. Південнокорейська компанія Hyundai Motor Group інвестує €1 млрд в розширення заводу з виробництва електромобілів у Ношовіце. Американська компанія Citigroup інвестує €50 млн в розширення свого офісу в Празі. Ризики – залежність від імпортованої енергії та потреба в інвестиціях у відновлювані джерела енергії.

Угорщина впроваджує активну державну підтримку інвестицій через податкові стимули та має кваліфіковану робочу силу, але стикається з високими трудовими витратами. Із низьким рівнем безробіття (5,9%) та стабільним

ВВП, країна залучає іноземні інвестиції в сектори виробництва, фінансових послуг, торгівлі, нерухомості та ІКТ. Німецька компанія BMW інвестує € 1 млрд в будівлю нового заводу з виробництва електромобілів у Дебрецені. Японська компанія Sony інвестує € 50 млн в розширення заводу з виробництва електроніки в Будапешті. Ризики – політична невизначеність може впливати на інвестиційний клімат.

Польща, зі стабільною політичною системою та економікою, є привабливою для інвесторів. З низьким рівнем безробіття (2,6%), ростом ВВП (4,8% у 2023 році) та прогнозованою інфляцією (13,7% у 2023 році), країна привертає іноземні інвестиції в широкий спектр секторів, зокрема виробництва, торгівлі, фінансових послуг, нерухомості та ІКТ. Наприклад: Американська компанія Google інвестує €1 млрд в будівлю нового центру даних у Варшаві. Шведська компанія IKEA інвестує €50 млн в розширення мережі магазинів у Польщі. Високий рівень правової системи – 45 місце в рейтингу Doing Business 2023 за показником захисту прав міноритарних інвесторів. У 2023 році Польща прийняла закон, що полегшує ведення бізнесу. Розвинена інфраструктура – інвестує 10 мільярдів євро в розвиток транспортної інфраструктури. Кваліфікована робоча сила – у 2023 році запустила програму підтримки молодих фахівців

Хоча політична стабільність у Румунії умовно сприятлива через корупцію та популізм, країна демонструє високі темпи економічного

зростання. Румунія привертає іноземні інвестиції, зокрема у сектори виробництва, торгівлі та нерухомості. У 2022 році країна залучила 7,2 мільярда євро прямих іноземних інвестицій. Уряд пропонує різноманітні податкові пільги та інвестиційні гранти. Ризики – правова система потребує подальших реформ для покращення бізнес-клімату, боротьби з корупцією та захисту прав інвесторів.

Стабільна політична система та економічна стабільність роблять Словаччину привабливою для інвесторів. З низьким рівнем безробіття та стабільним ВВП, країна залучає іноземні інвестиції, особливо у сектори виробництва та ІКТ. У 2023 році залучила 6,3 мільярда євро прямих іноземних інвестицій. Має сильну автомобільну промисловість з великою кількістю іноземних інвестицій, демонструє покращення показників контролю корупції. Має потребу в інвестиціях у дослідження та розвиток. Стикається з викликами залежності від імпортованого газу та необхідністю диверсифікації джерел енергії.

Зважаючи на надану офіційними джерелами інформацію [10; 11; 12; 13] про країнам Східної Європи, можна зробити кілька важливих спостережень:

Політична стабільність та членство в ЄС і НАТО: Більшість країн у регіоні, такі як Чехія, Угорщина, Польща, Болгарія та Румунія, є членами ЄС та НАТО. Це створює сприятливий інвестиційний клімат, оскільки членство в цих організаціях забезпечує політичну та економічну стабільність, а також сприяє захисту інвестицій.

Рівень безробіття та економічний зріст: Більшість країн демонструють низький рівень безробіття та стабільний економічний зріст, що робить їх привабливими для інвестицій. Проте деякі країни, такі як Болгарія та Хорватія, все ще мають деякі проблеми з корупцією та політичною нестабільністю.

Основні галузі інвестування: Виділені основні галузі, в які вкладаються іноземні інвестиції, включають виробництво, торгівлю, фінансові послуги, нерухомість, туризм та ІКТ. Це вказує на диверсифікацію економік та розвиток різноманітних секторів, що є позитивним для стійкого розвитку.

Державна підтримка та інвестиційні стимули: Деякі країни, такі як Угорщина,

активно використовують податкові стимули та інші заходи державної підтримки для приваблення іноземних інвестицій. Це може сприяти зростанню економіки та розвитку конкретних секторів.

Ризики та виклики: Незважаючи на сприятливий інвестиційний клімат, деякі країни стикаються з ризиками, такими як політична нестабільність, корупція, економічна залежність від експорту та імпортованих ресурсів, а також потреба в модернізації інфраструктури та правовій реформі.

Загалом, країни Східної Європи мають значний потенціал для іноземних інвестицій, проте успіх таких інвестицій залежатиме від ефективного управління ризиками та викликами, а також від здатності країн до впровадження реформ та створення сприятливих умов для бізнесу.

Інвестиційний клімат в Україні, як і в інших країнах Східної Європи, має свої особливості та виклики: великий споживчий ринок, високоосвічену та конкурентоспроможну робочу силу, а також багаті природні ресурси. Залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну за період 2019-2023 років характеризується значною волатильністю. В 2020 році, через пандемію COVID-19, обсяги інвестиційних вкладень зменшилися на 44% тобто відтік капіталу склав близько 2,3 млрд USD, але вже в наступному році було зафіксовано зростання ПІІ на 24%. Позитивна динаміка була перервана російською агресією у 2022 році, що призвела до значних руйнувань у реальному секторі економіки і як наслідок, через збільшення ризиків для інвесторів, значного скорочення інвестування (на 53%) [14]. Україна, як країна з великими ресурсами та потенціалом, стикається зі складними викликами на шляху до сталого розвитку через війну та післявоєнну реконструкцію. Військові дії в регіоні спричинили серйозне руйнування інфраструктури, зменшили обсяги виробництва та експорту, спровокували масову міграцію та призвели до фінансової нестабільності.

Згідно з оцінками експертів проєкту KSE Institute "Росія заплатить", станом на 1 вересня 2023 року, загальна сума прямих збитків, завданих Україні через війну, сягає 151,2 млрд USD. Транспортна галузь посідає друге місце за обсягами збитків (після житлових будівель) з

загальною сумою 36,6 млрд USD. Прямі втрати у промисловості оцінено у 11,4 млрд USD, а в сфері АПК і земельних ресурсів – 8,7 млрд USD [15].

У 2023 році вдалося започаткувати поступове відновлення інвестиційної активності, незважаючи на війну. Зростаючий попит на українську продукцію на внутрішньому та світовому ринках, поліпшення забезпечення електроенергією, релокація виробництва з зони бойових дій у безпечні

регіони, лібералізації зовнішньої торгівлі та диверсифікації шляхів експорту, а також значна фінансова та технічна допомога від міжнародних партнерів зробили Україну привабливішою для інвесторів, та збільшенню ПІІ, тільки за 9 місяців 2023 року, на 71%.

Постійними інвесторами на протязі чотирьох років залишаються Кіпр та США в останні два роки значно активізувалися інвестиції з Польщі та Німеччини (рис. 3).

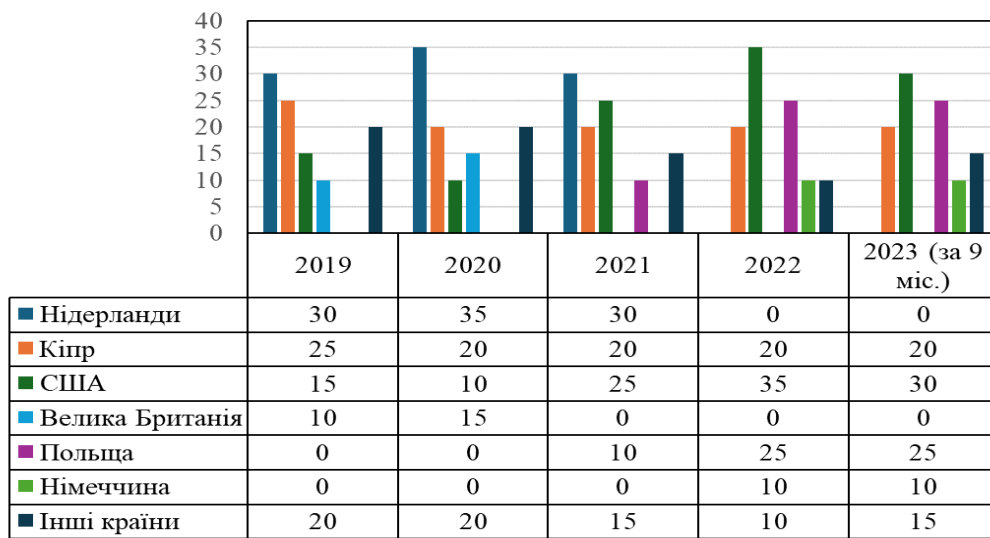

Рис. 3 Розподіл ПІІ по країнам-інвесторам за період 2019-2023 рр. (в % від загального обсягу) [14; 16].

Стабільно цікаві, протягом останніх чотирьох років для іноземного інвестора, галузі (табл.2):

Таблиця 2. Розподіл ПІІ по галузях в Україні за 2019-2023 роки (в % від загальних обсягу)*.

Галузь	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р. (за 9 міс.)
Сільське господарство та харчова промисловість	30	35	30	20	25
Інформаційні технології	15	20	20	35	30
Енергетика	10	10	25	10	20
Оборона	0	0	0	25	0
Транспорт та зв'язок	0	0	10	0	10
Хімічна промисловість	0	15	0	0	0
Інші галузі	20	20	15	10	15

Джерело: [17; 18].

Сільське господарство та харчова промисловість. Ці галузі традиційно є одними з

найпривабливіших для інвесторів в Україні, завдяки родючому ґрунту та сприятливому клімату.

Інформаційні технології: Україна має сильний ІТ-сектор з кваліфікованими кадрами та низькими витратами на робочу силу. Це робить країну привабливою для інвесторів, які шукають можливості для розвитку своїх ІТ-бізнесів.

Енергетика: Україна має значні запаси енергоресурсів, включаючи вугілля, газ, нафту та відновлювані джерела енергії. Це робить країну привабливою для інвесторів, які шукають можливості для розвитку своїх енергетичних проєктів.

З 2022 року, у зв'язку з війною в Україні, значно зросли інвестиції в оборонну галузь. Це пов'язано з потребою України в модернізації своєї армії та підвищенні її обороноздатності.

Стратегії залучення прямих іноземних інвестицій в Україну нині потребують додаткового уважного аналізу та врахування сучасних подій, що впливають на інвестиційний клімат. Російська агресія та руйнування економічного сектору створюють складне економічне середовище, яке потребує комплексних заходів для поліпшення інвестиційного клімату. Незважаючи на ці виклики, Україна продовжує активно працювати над розвитком інвестиційного потенціалу країни. У період 2020-2023 років урядом України було розпочато ряд державних програм, спрямованих на досягнення цієї мети, включаючи Стратегію розвитку індустріальних парків до 2030 року та Програму розвитку та підтримки малого та середнього бізнесу на період 2020-2024 років. Також була прийнята Національна інвестиційна стратегія на період 2021-2027 років, яка визначає пріоритетні галузі для інвестування та конкретні заходи для поліпшення інвестиційного клімату. Інвестиційний атлас України надає інвесторам інформацію про інвестиційні можливості в країні. У 2022 році було запроваджено програму "Україна Інвест", яка надає інвесторам інформацію та підтримку на всіх етапах інвестиційного процесу. Крім того, платформа "Ukraine NOW" була створена для сприяння експорту українських компаній на міжнародні ринки.

У 2023 році набуття позитивної динаміки свідчить про те, що реформи та ініціативи, спрямовані на покращення інвестиційного клімату, починають приносити результати. Програма "Go Global" та планована створення Зони вільної торгівлі з Туреччиною можуть відігравати ключову роль у подальшому привабленні іноземних інвесторів.

У рамках цих програм уряд розвиває інфраструктуру, стимулює розвиток малого та середнього бізнесу, реалізує стратегії для приваблення інвестицій у пріоритетні галузі економіки.

Крім того, для стимулювання інвестиційної активності Україна співпрацює з міжнародними партнерами та організаціями, а також активно розвиває міжнародні торговельні зв'язки та експортний потенціал.

Підсумовуючи, можна зазначити, що досвід країн Східної Європи з ринками, які формуються, містить багато елементів, які могли б бути корисними для застосування в Україні. Проте важливо усвідомлювати, що жодна з цих країн, розглянута ізольовано, не може бути повністю відтвореною моделлю для наслідування. Механічне копіювання зарубіжного досвіду в умовах України може не принести очікуваних результатів через значні відмінності в конкурентних позиціях країн.

Висновки та пропозиції подальших досліджень

Підсумовуючи, можна зазначити, що країни Східної Європи зазнають значних економічних змін, що робить їх привабливими для іноземних інвесторів. Обсяги прямих іноземних інвестицій в цих країнах зростають, свідчать про позитивні тенденції у їхній економіці. Інвестиційний клімат визначається різноманітними факторами, включаючи економічні, політичні та соціальні умови. Досвід країн Східної Європи з ринками, що розвиваються, містить багато елементів, які могли б бути корисними для застосування в Україні. Однак важливо усвідомлювати, що жодна з цих країн, розглянута ізольовано, не може бути повністю відтвореною моделлю для наслідування. Механічне копіювання зарубіжного досвіду в умовах України може не принести очікуваних результатів через суттєві відмінності в конкурентних позиціях країн.

З огляду на значні втрати від війни, особливо у сферах транспорту та промисловості, Україна потребує значних інвестицій для відновлення. Це включає не тільки відновлення фізичної інфраструктури, але й модернізацію промислових підприємств, що дозволить країні підвищити продуктивність та конкурентоспроможність на міжнародному рівні.

Україна й надалі залишається привабливою для інвесторів завдяки своїм природним ресурсам, кваліфікованій робочій силі та стратегічному географічному розташуванню. Підтримка з боку міжнародних партнерів та зростаючий попит на українські продукти на світових ринках сприяють позитивним змінам в інвестиційному кліматі країни. Проте, щоб покращити інвестиційний клімат в Україні, слід зважити на наступні пропозиції:

1. Подальший аналіз ефективності державних програм і стратегій для поліпшення інвестиційного клімату в Україні: Проведення комплексного аналізу програм та стратегій, спрямованих на приваблення інвестицій, з метою визначення їхньої ефективності та внесення необхідних коректив.

2. Аналіз впливу конфлікту та війни на інвестиційний клімат та розробка стратегій зменшення ризиків для інвесторів: Вивчення впливу воєнних дій на інвестиційну діяльність та розробка механізмів зменшення ризиків для іноземних інвесторів.

3. Розвиток нових механізмів підтримки та стимулювання інвестицій в Україні: Розробка нових програм підтримки інвестицій та стимулювання вітчизняних та іноземних інвесторів.

4. Боротьба з корупцією та забезпечення прозорості державного управління: Впровадження дієвих заходів з боротьби з корупцією та забезпечення прозорості в

діяльності органів державної влади, що підвищить довіру інвесторів до української економіки.

5. Аналіз впливу зовнішніх факторів на інвестиційний клімат і розробка стратегій адаптації до них: Вивчення впливу геополітичних та економічних факторів на інвестиційний клімат та розробка механізмів адаптації до них.

6. Розвиток інфраструктури та покращення бізнес-середовища: Інвестування в розвиток інфраструктури, включаючи транспорт, енергетику та зв'язок, а також спрощення адміністративних процедур та зменшення бюрократичних бар'єрів для ведення бізнесу.

7. Сприяння інноваціям та підтримка стартапів: Створення сприятливих умов для розвитку інновацій та підтримка стартапів, що сприятиме зростанню української економіки та її конкурентоспроможності.

8. Розробка стратегій для залучення інвестицій у постконфліктний період, включаючи реконструкцію та модернізацію економіки: Створення програм та стратегій для залучення інвестицій у відновлення та розвиток деокупованих територій, що включають в себе реконструкцію та модернізацію економіки.

Успішне виконання цих завдань сприятиме покращенню інвестиційного клімату в Україні та зробить країну більш привабливою для іноземних інвесторів. Проте слід пам'ятати, що успіх будь-якої стратегії залежить від її ефективного впровадження та адаптації до конкретних умов країни. Враховуючи ці фактори, Україна має всі шанси на успішне відновлення та подальший розвиток, якщо продовжить реалізацію ефективних стратегій та політик, спрямованих на покращення інвестиційного середовища та інтеграцію до європейського економічного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kobrin, S. J. (1984). "Expropriation as an attempt to control foreign direct investment: Trends from 1960 to 1980". *International Studies Quarterly*, 28(3), 329-348.

2. Beeson, M., & Bell, K. (2009). "Regionalism and globalization in East Asia: Politics, security and economic development". Palgrave Macmillan.

3. Gallagher, K. P., & Rodrik, D. (1991). "The importance of implicit subsidies to inward investment in Latin America and the Caribbean". *The Globalization of Business* (pp. 313–339). Routledge.
4. Войтенко, В. (2015). "Прямі іноземні інвестиції в Україні: проблеми та перспективи". *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*, 2(27), 67-71.
5. Лунін, І. (2018). "Прямі інвестиції як складова економічного зростання країн". *Економіка та управління підприємствами: електронний науковий журнал*, 3(59), 1-9.
6. Метеньова, Н. (2020). "Зовнішньоекономічні засади приваблення прямих інвестицій в Україну". *Вісник КНТУ*, 3(49), 180-188.
7. Вітренко, З. (2017). "Прямі інвестиції як чинник зростання конкурентоспроможності економіки України". *Економічний вісник НТУУ "КПІ"*, 5(40), 105-110.
8. World Bank Group. (2022). "Investing Across Borders 2022: A Snapshot of Global Foreign Direct Investment Regulation." World Bank Group.]
9. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). URL: <https://unctad.org/>
10. Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD). URL: <https://www.oecd.org/2>.
11. Проект KSE Institute «Росія заплатить».
12. World Intellectual Property Organization. URL: <https://www.wipo.int>.
13. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation_en
14. Індекс людського розвитку. URL: <https://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>.
15. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>
16. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/priorytety-rozvytku-realnoho-sektora-v-umovakh-viyny-ta>.
17. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=en-GB>.
18. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/informacija-dlja-investoriv>.
19. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

REFERENCES

1. Kobrin, S. J. (1984). Expropriation as an attempt to control foreign direct investment: Trends from 1960 to 1980. *International Studies Quarterly*, 28(3), 329-348.
2. Beeson, M., & Bell, K. (2009). *Regionalism and globalization in East Asia: Politics, security and economic development*. Palgrave Macmillan.
3. Gallagher, K. P., & Rodrik, D. (1991). The importance of implicit subsidies to inward investment in Latin America and the Caribbean. In John H. Dunning (Ed.), *The Globalization of Business* (pp. 313–339). Routledge.
4. Voitenko, V. (2015). Foreign Direct Investment in Ukraine: Problems and Prospects. *Scientific Works of Kirovograd National Technical University. Economic Sciences*, 2(27), 67-71.
5. Lunin, I. (2018). Foreign Direct Investments as a Component of Economic Growth of Countries. *Economics and Enterprise Management: An Electronic Scientific Journal*, 3(59), 1-9.
6. Metenova, N. (2020). Foreign Economic Foundations of Attracting Foreign Direct Investment in Ukraine. *Bulletin of KNTU*, 3(49), 180-188.

7. Vitrenko, Z. (2017). Foreign Direct Investment as a Factor in Increasing the Competitiveness of Ukraine's Economy. *Economic Bulletin of the NTUU "KPI"*, 5(40), 105-110.
8. World Bank Group. (2022). Investing Across Borders 2022: A Snapshot of Global Foreign Direct Investment Regulation. World Bank Group.
9. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). Retrieved from <https://unctad.org/>
10. Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD). Retrieved from <https://www.oecd.org/>
11. World Intellectual Property Organization. Retrieved from <https://www.wipo.int/>
12. European Commission. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation_en
13. Human Development Index. Retrieved from <https://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>
14. National Bank of Ukraine. Retrieved from <https://bank.gov.ua/>
15. National Institute for Strategic Studies. Retrieved from <http://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitchni-dopovidi/priorytety-rozvytku-realnoho-sektora-v-umovakh-viyny-ta>
16. Ministry of Economy of Ukraine. Retrieved from <https://www.me.gov.ua/?lang=en-GB>
17. Ministry of Finance of Ukraine. Retrieved from <https://mof.gov.ua/uk/informacija-dlja-investoriv>
18. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from <https://www.ukrstat.gov.ua/>

Tetiana Kublikova, PhD of Economic Sciences, Associate Professor, Professor, Department of Organizations' Management, Odesa State Economic University, Ukraine

Strategies for attracting foreign direct investment as a key factor in successful economic management

Abstract

Introduction. Direct foreign investments (DFI) have become the driving force of modern economic development, catalyzing the growth of productivity and competitiveness of countries. Various aspects of the impact of DFI on the economy are actively researched by scientists in Ukraine and around the world. This research evaluates the impact of DFI attraction strategies on the economic development of Eastern European countries, particularly Ukraine, and identifies optimal ways to improve the investment climate in the region.

The purpose and objectives of the research are to assess the impact of strategies for attracting foreign direct investment (FDI) on the economic development of Eastern European countries, particularly Ukraine, and to identify optimal ways to improve the investment climate in the region.

Method (methodology). The research is based on analysis of scientific literature, statistical data, as well as the author's own research.

Results. The research results confirm that the investment climate in Eastern European countries has a variable and dynamic nature. The advantages and disadvantages that are important to consider when making investment decisions are analyzed. Based on this, specific recommendations are provided for optimizing investment policy at the national and regional levels, aimed at improving the investment climate and ensuring sustainable economic growth.

Conclusions. The study vividly demonstrates the importance of implementing a systematic approach to improving the investment climate to attract private capital and promote sustainable economic growth. The main directions that deserve attention include strengthening political and economic stability, infrastructure development, tax policy improvement, simplification of bureaucratic procedures, and investment in education. These strategic actions have the potential not only to stimulate the investment potential of the region but also to create a favorable environment for enhancing competitiveness and efficient business operations. Accordingly, the recommendations outlined in the study serve as important guidelines for government and business structures aiming to achieve sustainable economic development at the national and regional levels.

Keywords: investment climate; innovative infrastructure; foreign direct investment; state programs; innovation policy; innovative development.

Cite as: Kublikova, T. (2024). Strategies for attracting foreign direct investment as a key factor in successful economic management. *Economic analysis*, 34 (2), 30-40. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.02.030>